

prof. Tuula Linna

Eduskunnan lakivaliokunnalle

lausunto asioissa

HE 109/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luottotietolain, maksupalvelulain 86 §:n ja

rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta

ja

LA 20/2020 vp

Lakialoite laeiksi luottotietolain 18 ja 20 §:n ja ulosottokaaren 1 luvun 32 §:n muuttamisesta

Kiitän lakivaliokuntaa mahdollisuudesta saada lausua otsikkoasiassa ja esitän kunnioittaen seuraavaa.

I HE 109/2021 vp

1. Yleistä

Pidän ehdotettuja muutoksia pääosin perusteltuina etenkin luonnollisten henkilöiden luottotietojen poistamisen ja säilyttämisen osalta.

Mielestäni nämä muutokset on syytä tehdä jo tässä vaiheessa, toisin sanoen odottamatta positiivisen luottotietorekisterin käyttöönottoa. Positiivisen luottotietorekisterin tarkoitus on ennaltaehkäistä velkaantumista tarjoamalla luotonantajalle tai muulle rahoittajalle tietopohja luottoharkintaa varten. Nyt on sen sijaan kysymys siitä, miten toimitaan niiden velallisten kanssa, jotka ovat jo ylivelkaantuneet. Tällaista järjestelmää tarvitaan joka tapauksessa myös positiivisen luottotietorekisterin aikana.

2. Luottotietolakiin (527/2007, LTL) ehdotetut muutokset

10§: Palveluja koskevat velvoitteet

Luottotietotoiminnan harjoittaja ei saa kieltäytyä antamasta yleiseen käyttöön perustetusta luottotietorekisteristä luottotietoja sille, jonka on lain mukaan käytettävä luottotietoja luonnollista henkilöä tai yritystä koskevaa päätöstä tehdessään.

Luottotietotoiminnan harjoittajan on yksittäistapauksessa kohtuullista korvausta vastaan annettava luottotietoja niitä pyytävälle. Henkilöluottotietoja pyytävän on esitettävä luovutuksen lainmukaisuuden toteamiseksi tarvittava selvitys.

Luonnollisella henkilöllä on oikeus saada kohtuullista korvausta vastaan luottotietorekisteriin hänestä talletetuista henkilöluottotiedoista ote 19 §:ssä säädettyjä tarkoituksia varten.

Vaikka luottotietolain 10.3 §:ssä ei ole kysymys tietosuoja-asetuksen mukaisesta tietojen tarkistamisoikeudesta (joka on maksuton), tulisi tällainen ote saada omakustannushintaan. Se olisi reilu vastine sitä vastaan, että kyseinen henkilö on rekisteröity. Ilmaisu ”kohtuullinen korvaus” käytetään myös pykälän 2 momentissa, mutta siinä se on paikallaan, koska kyse on liiketoiminnasta.

11 §: Luonnollisten henkilöiden ja yritysten yhdenvertainen kohtelu

Luottotietotoiminnan harjoittajan on pidettävä huolta siitä, että luottotietorekisteriin merkittävien ja siihen merkittyjen luottotietojen käsittelyssä ja muutoin luottotietotoimintaa harjoitettaessa *luonnollisia henkilöitä ja yrityksiä kohdellaan yhdenvertaisesti*.

Muotoilu on epäonnistunut, koska ei tarkoiteta, että luonnollisia henkilöitä ja yrityksiä kohdellaan keskenään yhdenvertaisesti. Päinvastoin, erot ovat olennaiset.

13 §: Maksuhäiriötiedot ja niitä täydentävät tiedot

(1 mom., 3 kohta) viranomaisen toteamina maksuhäiriötietoina tiedot maksun laiminlyönnistä, joka on todettu tuomioistuimen lainvoimaisella tuomiolla, *edellyttäen ettei maksuvaatimusta ollut riitautettu perusteeltaan tai määrältään*, yksipuolisella tuomiolla tai ulosottokaaren - - -

Muutosehdotus on sinällään perusteltu, koska tuomioistuimessa on voitava riitauttaa saatava niin perusteeltaan kuin määrältään. Riitautusperuste on tällöin yleensä ollut syynä sille, ettei maksua ole suoritettu, ei sen sijaan maksukyvyttömyys tai haluttomuus. On kuitenkin hyvä huomata, että mikä tahansa riitautus ei riitä oikeudenkäymiskaaren mukaan tekemään saatavaa riitaiseksi. OK 5:13.1:n 2 kohdan mukaan, jos vastaaja ei ole esittänyt vastauksessaan kanteen vastustamiselle perustetta tai vetoa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen, asiassa voidaan antaa yksipuolinen tuomio. Jos siis vastaaja esim. vetoaa siihen, ettei ole rahaa maksaa, kyseessä ei ole OK 5:13:ssä tarkoitettu ”tehokas” riitautus. Saattaa olla riittävää, että asiaa selkeytetään valiokunnan mietinnössä.

(5 mom.) Luonnolliselle henkilölle, jota koskeva 1 momentissa tarkoitettu tieto on *ensimmäistä kertaa merkitty luottotietorekisteriin*, on annettava tieto saatavan suorittamisen vaikutuksesta tiedon säilytysaikaan.

Momentti koskee maksuhäiriötietoja, joihin liittyy erityisiä riskejä rekisteröidyn oikeuksien suojan kannalta. Ehdotus on sinällään perusteltu, mutta kyseisen henkilön ”ensimmäinen kerta” on saattanut olla esimerkiksi 5 vuotta aikaisemmin. Ei voida olettaa, että henkilö muistaa, minkälainen ilmoitus hänelle on annettu vuosia aikaisemmin. Ilmoitus voitaisiin sen sijaan antaa esim. silloin, kun maksuhäiriömerkintä tulee ”puhtaaseen tilanteeseen”, ts. pohjalla ei ole aiempia rekisterissä olevia maksuhäiriömerkintöjä – tai sitten niin, että tieto annettaisiin, kun maksuhäiriörekisteri on ollut puhtaana esim. 6 kk / 1 vuosi.

16 §: Luottokelpoisuusarviointi

(2 mom.) Jos luonnollisen henkilön luottokelpoisuusluokan muodostaminen perustuu *pelkästään automaattiseen* tietojenkäsittelyyn, hänellä on oikeus esittää kantansa luottokelpoisuusluokasta ja vaatia luottokelpoisuusluokan uudelleen arviointia luottotietotoiminnan harjoittajan toimesta.

Minulle jäi epäselväksi, miten henkilö saa asiasta tiedon. Perustelujen mukaan luottotietotoiminnan harjoittajan olisi huolehdittava rekisteröityjen riittävästä informoinnista tietosuoja-asetuksen vaatimusten mukaisesti, mukaan lukien tiedot profiloitimenetelmistä sekä siitä, mihin luottokelpoisuusarvioita voidaan luovuttaa ja käyttää. Ymmärrän, että tietosuoja-asetusta sovelletaan suoraan, eikä ole hyvä säätää päällekkäistä lainsäädäntöä. Minusta tämä henkilön informointi jää kuitenkin jossakin määrin epämääräiselle tasolle.

18 §: Maksuhäiriömerkintöjen ja luokitustietojen säilyttämisajat

(2 mom.) Jos luottotietotoiminnan harjoittajalle on tullut tieto sen saatavan suorittamisesta, jonka laiminlyönnistä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu velkojan ilmoitukseen perustuva merkintä tai 6 kohdassa tarkoitettu merkintä on syntynyt, maksuhäiriötieto poistetaan *yhden kuukauden kuluessa* saatavan suorittamista koskevan tiedon vastaanottamisesta.

Tämä uudistusehdotus kannustaa maksamaan velat kokonaan pois, koska siten henkilö saa puhtaat luottotiedot nopeasti. Toisaalta riskinä on se, että aikaisemmat velat "kuitataan" pois uudella luotolla (esim. pikavippi tai järjestelyluotto), jolloin henkilöllä olisi puhtaat luottotiedot, mutta velkaa on aivan yhtä paljon kuin ennenkin. Tällaisen tilanteen varalta "varoaika" voisi olla kuukautta pidempi, jotta nähdään, pystyykö velallinen maksamaan uutta velkaansa. Merkitystä voitaisiin antaa myös sille, kuinka suuri poismaksettu velkamäärä on. Jos maksuhäiriömerkintä on koskenut esim. muutaman tuhannen euron määrää, sen poismaksamisen tulisi puhdistaa luottotiedot nopeasti. Jos sen sijaan huomattavan suuri velkamäärä on maksettu kerralla pois, saattaa takana olla sellaisia rahoitusjärjestelyjä, jotka eivät ole kestäviä. Harkitsisin siis jonkinlaista porrastusta ja hieman pidempää varoaikaa.

Ehdotuksen mukaan poistettaisiin seuraava säännös:

[Edellä 1 momentin 1 ja 6 kohdassa tarkoitettua merkintää *ei ole tarpeen poistaa rekisteristä*, jos rekisteröityä koskeva *uusi* maksuhäiriömerkintä on tehty rekisteriin ennen kuin määräaika aikaisemman merkinnän poistamiselle on 1 tai 2 momentin mukaan kulunut. Kaikki konkurssia koskevat merkinnät on kuitenkin poistettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun viimeisintä konkurssimerkintää koskevat tiedot on poistettu yrityssaneeraus- ja konkurssirekisteristä, ja 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettua maksuhäiriötä koskeva merkintä viimeistään neljän vuoden kuluttua sen tekemisestä.]

Säännöksen idea on ollut se, että jatkuva velkaantuminen ylläpitää aikaisempiakin maksuhäiriömerkintöjä. Kun kuitenkin aivan pienikin uusi häiriömerkintä jatkaa aikaisempien rekisteröintiaikaa, ei järjestelmä ole aivan oikeudenmukainen. On ehkä selvempää, että jokainen maksuhäiriömerkintä "elää omaa elämäänsä", eikä vaikuta toisen häiriömerkinnän rekisteröintiaikaan. Näin on etenkin nyt, kun maksuhäiriömerkintöjen rekisteröintiajat ovat varsin pitkiä ajatellen tämän nykyisen luottoyhteiskunnan hektistä toimintaa. Velallisesta saattaa tuntua musertavalta, että vähäinkin uusi merkintä lykkää kaikkien luottotietojen puhdistumista. Kallistuisin näin ollen sille kannalle, että mainittu säännös voidaan poistaa ja luottaa siihen, että muutoin pitkät maksuhäiriömerkinnän rekisteröintiajat antavat luotonantajalle riittävästi informaatiota.

Pitäisin kuitenkin tärkeänä, että viimeistään positiivisen luottotietorekisterin yhteydessä jonkin verran lyhennettäisiin nyt varsin pitkiä maksuhäiriömerkintöjen rekisteröintiaikoja.

23 §: Tiedot liiketoimintakiellosta

Luottotietorekisteriin saa tallettaa tiedot henkilöstä, joka on määrätty liiketoimintakiellosta annetussa laissa (1059/1985) tarkoitettuun liiketoimintakieltoon, samoin kuin tiedon liiketoimintakiellon kestosta. Luottotieto-toiminnan harjoittaja saa luovuttaa tiedon *voimassa olevasta* liiketoimintakiellosta luottotiedon käyttäjälle, *jos se on tarpeen 19 §:ssä säädettyyn tarkoitukseen*. Tiedon saa luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti. Tietoa ei kuitenkaan saa julkaista yleisessä tietoverkossa.

Tämän osalta kysyisin, miten tällainen käyttötarkoitus varmistetaan. Mielestäni tiedot liiketoimintakielloista tulisi olla laajasti saatavilla esim. taustatietiedoiksi medialle, ei kuitenkaan nähtävillä avoimessa verkossa. Kannattaa huomata, että liiketoimintakieltoon ei määrätä vähäisistä rikkeistä (LTKieltoL 3 §):

Liiketoimintakieltoon voidaan määrätä 2 §:ssä tarkoitettu henkilö,

1) jos hän on liiketoiminnassa muusta kuin maksukyvyttömyydestä johtuvasta syystä olennaisesti laiminlyönyt siihen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia; tai

2) jos hän on liiketoiminnassa syylistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä,

ja hänen toimintaansa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä velkojien, sopimuskumppaneiden, julkisen talouden taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena.

En siis olisi lieventämässä liiketoimintakieltoa koskevaa rekisteröintiä tai tietojen antamista liiketoimintakiellosta. Säilyttäisin myös jonkinlaisen varoajan liiketoimintakiellon päättymisen jälkeen. On parempi, ettei itse liiketoimintakieltoa määrätä liian pitkäksi, vaan sitä kompensoidaan varoajalla liiketoimintakiellon päättymisen jälkeen. Jos liiketoimintakielto on määrätty esim. 4 vuodeksi, voisi vuoden varoaika olla tarpeen. Tällöin liiketoimintakielto ei estäisi liiketoiminnan aloittamista, mutta luotonantajille olisi vielä rekisterissä informaatiota siitä, että liiketoimintakielto on päättynyt hiljattain. Vasta kun uusi liiketoiminta on alkanut, voidaan nähdä, huolehtiiko kyseinen henkilö esim. vero- ja työnantajavelvoitteistaan.

28 §: Rekisterimerkintöjen säilyttämisajat

(1 mom., 8 kohta) liiketoimintakieltoa koskevat merkinnät, kun *liiketoimintakielto päättyy*.

Vastustan muutosta. Ks. yllä 23 §:n kohdalla toteamaani.

II LA 20/2020 vp**Luottotietolain muutokset**

Sinällään kannatan maksuhäiriömerkinnän (Luottotietolain 32.1 §:n 5 kohta) lyhentämistä esim. kahteen vuoteen, mutta tällainen muutos tulisi varmaankin valmistella huolellisesti ja selvittää sen vaikutukset. Tällaiset muutokset tulisi toteuttaa viimeistään positiivisen luottotietorekisterin yhteydessä.

Vastustan ulosottoaaren 1 luvun 32 §:ään ja luottotietolain 20 §:ään ehdotettuja muutoksia, koska osa poistamisperusteista on sellaisia, joista ulosottomiehellä ei ole tietoa viran puolesta (esim. eräpäivävanhentuminen). Muutos aiheuttaisi paitsi virheitä, myös valtavan määrän turhaa työtä. Merkintöjen poistamisella ei nimittäin ole mitään todellista merkitystä silloin, kun velallisella on päällä koko ajan kymmenittäin maksuhäiriömerkintöjä. Kiinnitän huomiota siihen, että ulosottomiehet toimivat virkavastuulla ja olisivat velvollisia seuraamaan sellaisia muutoksia velallisten asemassa, jotka eivät enää edes ole ulosoton asiakkaina. Pidän ehdotusta mahdottomana toteuttaa.

Helsingissä 23.9.2021

Tuula Linna

Prosessioikeuden professori, Helsingin yliopisto

tuula.linna@helsinki.fi

050 311 93 50